

**Sosiaali- ja terveysministeriön kirjallinen kuuleminen:
Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä
nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistaminen -
Valmisteluryhmän loppuraportti**

VN/5997/2024

Pelastakaa Lasten lausunto:

Pelastakaa Lapset kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttävien ja rikoksia tekevien alaikäisten nuorten integroidun ja suljetun kuntoutuspalvelun perustamisesta sekä säädösmuutoksista, joilla voidaan puuttua lasten luvattomiin poissaoloihin lastensuojelulaitoksista.

Pelastakaa Lasten työn perustana ja lainsäädännön arvioinnin työkaluna on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991¹, LOS), joka velvoittaa Suomen valtiota lain tasoisesti, ja koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lisäksi kannanmuodostuksemme ja yhteiskunnallisen analyysin perustana ovat järjestömme tekemät selvitykset sekä suoraan lapsilta ja perheiltä (muun muassa lastensuojelun palvelutoiminnassa) saatu kokemustieto.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla numero 3 velvoittaa ottamaan lasta koskevissa päätöksissä ensisijaisesti huomioon lapsen edun. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat 9 ja 10 velvoittavat sopimusvaltioita varmistamaan, että lapsi voi lähtökohtaisesti elää vanhempiensa kanssa.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit ohjaavat ja täsmentävät sopimuksen täytäntöönpanoa. YK:n lapsen oikeuksien komitea painottaa yleiskommentissa numero 14² (Lapsen oikeus saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon), että yleissopimuksen mukaisten oikeuksien välillä ei ole minkäänlaista hierarkiaa, vaan "lapsen etu" muodostuu kaikista siinä määritellyistä oikeuksista eikä mitään oikeutta voida vaarantaa tulkitsemalla lapsen etua kielteisesti.

Lisäksi yleiskommentti nro 24 (2019)³ lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä ohjaa lasten vapauden rajoittamiseen liittyviä toimia.

---

¹ YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

² Yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf/c9407429-51cc-308e-a490-dff4d8ef0087/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf?t=1465381208000

³ Yleiskommentti nro 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37295507/CRC_CGC_24_julkaisu.pdf/5d907375-0076-32c9-83c1-b748e7aae8e8/CRC_CGC_24_julkaisu.pdf?t=1599551736000

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että tavoitteena tulee edelleen olla lastensuojelun kokonaisvaltainen uudistaminen, vaikka uudistustyö on porrastettu ja aloitettu lastensuojelun raskaimmista toimista. Valmisteluryhmän työ on tässä vaiheessa keskittynyt kaikkein vaikeimmin oireilevien lasten ja nuorten tilanteeseen puuttumiseen, mikä on tärkeää ja välttämätöntä. Mutta on muistettava, että valtaosa lastensuojelun piirissä olevista lapsista ei kuulu tähän joukkoon.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut Suomen valtiota suosituksissaan (2.6.2023)⁴, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten tilanteeseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska he ovat haavoittavassa asemassa oleva lapsiryhmä. Komitea huomautti myös, että Suomessa on paljon perheestään erossa olevia lapsia, nimenomaan laitoshoidossa. Nämä huomautukset ohjaavat lastensuojelun kokonaisvaltaiseen uudistamiseen. Painopisteen tulee olla ennaltaehkäisevissä toimissa ja palveluissa, joilla voidaan parhaimmillaan välttää inhimillisesti ja taloudellisesti raskaan sijaishuollon piiriin päätyminen. Kun raskaita toimia tarvitaan, niiden täytyy olla luonteeltaan kuntouttavia eikä rankaisevia.

Ehdotus uuden suljetun palvelun toteuttamisesta

Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen asemasta ja ilmiöstä

Pelastakaa Lapset haluaa muistuttaa, että suunniteltu suljettu laitospalvelu koskettaisi murto-osaa lastensuojelun asiakkaista. Lastensuojelutyön kohdentaminen avohuollon tukeen tulisi olla ensisijaista ja sijaishuollon tuen tarpeessa olevien lasten sijaishuolto tulisi ensisijaisesti toteuttaa perhehoidossa tai perustason laitoshoidossa. Erityisenhuolenpidon tai suunnitellun suljetun laitoshoidon tuki koskettaa siis murto-osaa lastensuojelun asiakkaista.

Uusi integroitu ja suljettu laitospalvelu lastensuojelussa ja suhde erityiseen huolenpitoon

Lastensuojelun uutta suljettua laitospalvelua on jäsennetty valmistelutyöryhmän työssä suhteessa nykyiseen erityisen huolenpidon (EHO) palveluun. Pelastakaa Lapset arvioi nykyisen EHO:n mahdollistavan jo nyt sisällöllisesti lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaa kokonaisvaltaista hoitoa, kasvatusta ja huolenpitoa, joka kohdentuu vaativaa laitoshoidon päihde- rikos- ja psykiatrisin oirein oireileville lastensuojelun asiakkaille.

EHO:n rajoitustoimenpiteet muodostavat jo nykyisellään käytännössä toteutuvan suljetun laitoshoidon, jossa lapsen itsemääräämisoikeutta, kuten liikkumisvapautta rajoitetaan

---

⁴ Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennessa raportista (CRC/C/FIN/CO/5-6) https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

vahvasti. EHO:n tuella pyritään jo nyt turvaamaan myös lapsen kokonaisvaltainen tuen tarve toimialarajat ylittäen (mm. päihdehoito, psykiatrian palvelut).

Pelastakaa Lapset esittää, että EHO:t jäisivät toimintaan uuden suljetun laitoshoidon rinnalle, mutta lainsäädännössä määriteltäisiin EHO-jaksotus uudelleen, ja taattaisiin riittävän pitkä kuntoutumisen aika lapselle. Uuden suljetun laitoshoidon toteutuessa tulisi myös vahvemmin määritellä EHO:n ja suljetun laitoksen ero sekä varmistaa suljetun laitoshoidon aikainen muu lapsen tarvitsema tuki (psykiatria, päihdehoito). Myös lastensuojelun sosiaalityössä tällä hetkellä toteutuva hidas rakenne lapsen EHO-jaksolle pääsyyn tulisi sujuvoittaa.

Järjestämis- ja tuottamisvastuu

Pelastakaa Lapset katsoo, että on riittävää, että Valtion koulukodit tuottavat ehdotettua palvelua ja että tästä tuottamisvelvollisuudesta säädetään niiden osalta. Tarvetta palvelun laajentamiselle myös hyvinvointialueiden tuottamana ei ole, koska lähtökohtaisesti palvelua tarvitsevien joukko on marginaalisen pieni osa lastensuojelun asiakkaita.

Monituottajamalli, vaikkakin ilman yksityisiä palveluntuottajia, lisää valvonnan, kehittämisen ja osaamisen tarvetta. Lisäksi hyvinvointialueille on jo laaja joukko lakisääteisiä lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun tehtäviä, joita tulee kehittää ja joihin tulee panostaa. Niukka ja rajallinen taloudellinen, osaamis- ja henkilöstöresurssi ei puolla tuottamisen laajentamista hyvinvointialueille. Myöskään järjestämis- ja tuottamisvastuukysymyksen perusteluna ei tule olla se, että palvelu kuuluu jo hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle, ja ne voivat tuottaa palvelua omana tuotantona ilman, että tästä erikseen säädetään.

Oikeudellinen asema ja valvonta

Ehdotetun laitoksen oikeudellinen asema jää osittain valvonnan osalta epäselväksi. Lainsäädäntöön tarvitaan täsmennystä siihen, määritelläänkö koulukodit nykymääritelmän mukaan palvelun järjestäjiksi vai palveluntuottajiksi, joita ne tosiasiallisesti ovat. Määrittely on välttämätöntä sekä aluehallintoviraston että hyvinvointialueiden valvonnan toteuttamiseksi.

Rajoitustoimenpiteet suljetussa laitospalvelussa

Pelastakaa Lapset kannattaa liikkumisvapauden rajoittamiseen ja 24/7-rajoitusten asteittaista purkua, mutta samalla on huolehdittava lasten oikeudesta yhteydenpitoon, kuitenkin arvioiden sen sisältämät riskit (esim. myös läheinen voi välittää huumeita). Lisäksi on huomioitava, että arvion porrasteisesta purusta täytyy pohjautua kuntoutumisen edistämiseen eikä pelkästään rajoitustoimien purkuun. Arvioinnin täytyy olla avointa ja mitattavissa.

Suljetun laitospalvelun henkilöstö ja osaaminen suhteessa muiden palveluiden järjestämiseen

Suljetun palvelun tulisi valmistelutyöryhmän loppuraportin mukaan olla vahvasti lasta itseltään suojeleva ja kuntouttava. Valmisteluryhmän loppuraportissa mainitaan lapsen väkivaltaisen ja rikollisen käytöksen estäminen, ja siltä suojeleminen. Itsemääräämisoikeuteen puuttuminen katsotaan välttämättömäksi.

Pelastakaa Lapset esittää, että rajoitustoimenpiteiden rinnalla tulee lainsäädännössä vahvasti turvata suljetussa laitoshoidossa olevan lapsen tosiasiallinen ja nopea pääsy tarvitsemiensa kuntouttavien palveluiden piiriin, kuten päihdehoitoon tai psykiatrian palveluihin.

Rajoitustoimenpidekeskeisyys ei itsessään kuntouta eikä vahvista lapsen eheytymistä ja kuntoutumista, vaan mahdollisuus tähän tulee varmistaa toimialarajat ylittävästi ja ketterästi, ilman jonoja ja odottelua. Kuntouttavan, suljetun laitoksen henkilöstön osaamisvaatimukset tulee määritellä riittävän tarkasti.

Ehdotukset viranomaisyhteistyön tehostamiseksi sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissa olevien lasten asioissa

Pelastakaa Lapset jakaa valmistelutyöryhmän näkemyksen ja perustelut siitä, että lasten luvattomiin poissaoloihin tulee ensisijaisesti vaikuttaa vahvistamalla lastensuojeluprosessien toimivuutta kokonaisuutena. Sijaishuollossa tulee ennaltaehkäistä ja ottaa huomioon ne tekijät, jotka altistavat lapset luvattomille poissaoloille.

Pelastakaa Lapset haluaa painottaa, että lasten kuulemisessa esiin nousseet seikat on otettava valmistelutyössä huomioon; lapsille tärkeää on se, että luodaan ensisijaisesti keskusteluyhteys ja että lapsi kohtaa hänelle tutut aikuiset.

Täten kannatamme sitä, että ensisijaisesti – mutta ei yksinomaan – lastensuojelulaitoksen vastuulla on selvittää luvatta poissa olevan lapsen olinpaikka. Konkreettisella lapsikohtaisella etsintä- ja palauttamissuunnitelmalla riskinarviolla voidaan tukea työskentelyä luvattoman poissaolon jatkumisen estämiseksi, ja lapsen löytämiseksi, sekä eri viranomaisten tehtävien ja vastuiden määrittämiseksi kunkin yksittäisen lapsen kohdalla.

Pelastakaa Lapset pyytää kiinnittämään erityistä huomioita siihen, että lainvalmistelussa tarkennetaan sitä, mitä luvattomalla poissaololla tarkoitettaisiin. Luvattomista poissaoloista tulee olla saatavilla yhdenmukaista tietoa ilmiön seurannan vuoksi.

Pelastakaa Lapset kannattaa valmistelutyöryhmän ehdotusta siitä, että sijaishuollostaan luvatta poissaolevien lasten asema koskien perhehoitoa tulee myös selvittää. Perhehoito on

lastensuojelulaissa säädetty ensisijaiseksi sijaishuollon muodoksi, mutta aina lapsen sijoittaminen perhehoitoon ei ole mahdollista. Lapsi voi poistua luvattomasti myös perhehoidosta, jolloin lapsen viivytyksetön palauttaminen myös perhehoitotilanteissa tulee varmistaa.

Lastensuojelun sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksen täytäntöönpano

Pelastakaa Lapset jakaa ja pitää välttämättömänä työryhmän ehdotusta siitä, että täytäntöönpanosta ja siihen liittyvistä toimivaltuuksista tulisi olla laissa nimenomaisesti ja täsmällisesti säädetty, jotta lastensuojelulain mukainen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön. Tällä hetkellä täytäntöönpanon sääntelyn puute estää jopa kriittisellä tavalla lapsen oikeutta saada tarvitsemaansa suojelua. Pakkokeinojen käytön tulee kuitenkin olla viimesijaista, ja on lähtökohtaisesti pyrittävä hyvin toteutetun huostaanottopäätöksen toimeenpanoon.

Kiinniotto-oikeudesta säätäminen

Pelastakaa Lapset pitää välttämättömänä, kuten työryhmä ehdottaa, että lapsen kiinniotto-oikeudesta tulee ensisijaisesti määritellä tarkemmin; mitä se tarkoittaa ja missä tilanteissa mahdollista.

Pelastakaa Lapset, kuten eduskunnan oikeusasiamies⁵, katsoo, että luvatta sijaishuollostaan poissaolevan lapsen palauttamiseksi takaisin lastensuojelulaitokseen tulisi säätää siten, että *kiinniotto-oikeus on ensisijaisesti poliisilla*. Sosiaalihuollon ammattilaisilla ei ole koulutuksensa tai kokemuksensa puolesta asiaankuuluvaa ammatillista kokemusta voima- tai pakkokeinojenkäytöstä kuten poliisilla. Lisäksi tilanteet, joissa luvatta sijaishuollosta poissaolevaa lasta kiinniotetaan, voivat sisältää tarpeen välittömään riski- ja uhka-arviointiin, myös koskien ulkopuolisia tekijöitä. Vaikka lapsen etu olisi, että tilanteessa kiinnioton suorittaisi hänelle tuttu henkilö, edellä mainitut perusteet tulee ottaa huomioon, toimivaltaisen viranomaisen tulee olla poliisi.

Pelastakaa Lapset pitää välttämättömänä täsmentää ehdotusta perustaa etsinnän tehostamiseksi ja sen kustannusten hillitsemiseksi tehtävään erikoistuneita etsintätiimejä tai harkita niiden tarpeellisuutta kokonaisuudessaan.

Ehdotuksessa täsmennystä vaatii se, millä alueella ehdotetut etsintätiimit ovat toimivaltaisia. Lisäksi täsmennystä vaati se, miten toimivaltuudet määritellään yksittäisen lapsen kohdalla. Lapset ovat usein luvatta poistuneina yhdessä toisten samassa tilanteessa olevien lasten kanssa. Tilanteessa, jossa lapsi löydetään, voi olla useiden eri hyvinvointialueiden sijoittamia

---

⁵ EOAK/6723/2024

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/6723/2024>

tai eri sijaishuoltolaitoksista luvatta poistuneita lapsia, jolloin epäselväksi jää, kenellä on kiinniotto-oikeus suhteessa kuhunkin lapseen.

Ehdotuksessa jää lisäksi epäselväksi palvelun maksullisuuden määrittely. Onko maksuvelvollinen tilaava sijaishuoltoapaikka, hyvinvointialue, jolla sijaishuoltoyksikkö sijaitsee, vai lapsen sijoituksesta vastaava hyvinvointialue. Lisäksi täsmennystä vaaditaan sen osalta, voivatko yksityiset palveluntuottajat tuottaa virkasuhteiseksi määriteltyä tehtävää.

Virka-apusäännös lastensuojelulakiin

Pelastakaa Lapset kannattaa työryhmän ehdotusta siitä, että lastensuojelulakiin sisällytettäisiin nykyistä SHL:n säännöstä tarkempi poliisin virka-apusäännös.

Ehdotetun lisäksi, pidämme välttämättömänä sitä, että virka-apupyynnön liitteeksi veloitetaan tehtäväksi lapsikohtainen riskinarvio. Riskinarvio tulee olla tehty nimenomaan kyseisen lapsen konkreettista ja yksilöllistä tilannetta koskien. Riskinarvion tulisi olla kansallisesti määriteltyä ja yhdenmukaista lasten tasavertaisen kohtelun varmistamiseksi. Riskiarvioinnin perusteella poliisi arvioisi saamaansa virka-apupyynnön.

Uudet kiinnipitoa koskevat toimivaltuudet lastensuojelulakiin

Pelastakaa Lapset kannattaa valmistelutyöryhmän ehdotusta lastensuojelulaitosten työntekijöiden toimivaltuuksien tehostamisesta koskien lasten kiinnipitoa laitosalueella luvattomien poistumisten estämiseksi.

Matkapuhelimen paikannus

Pelastakaa Lapset jakaa saman näkemyksen valmistelutyöryhmän ehdotuksesta sosiaaliviranomaiselle säädettävästä uudesta toimivaltuudesta paikantaa sijaishuoltoapaikastaan luvatta poissa oleva lapsi. Lapsen etsintä sitoo merkittävästi työaikaresurssia sijaishuollossa ja teknisellä avulla voitaisiin olennaisesti nopeuttaa lapsen olinpaikan määrittelyä, löytämistä ja palauttamista sijaishuoltoon, ja siten turvata lapsen oikeus suojeluun.

Pelastakaa Lapset haluaa kiinnittää huomioita siihen, että ehdotettu lakimuutos tehdään siten, ettei muodostu riskiä lapsen yksityisyyden suojan rikkoutumiselle moniviranomaistoiminnassa. Tämä tulee huomioida myös ehdotetussa hätäpaikannusmenettelyn kehittämisessä.

Vaikutusarviointi

Vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon

Pelastakaa Lapset pitää olennaisen tärkeänä, että kaikki palvelut toimivat lasten ja perheiden kannalta tarkoituksenmukaisesti, oikea-aikaisesti ja riittävän intensiivisesti. Perustason palveluiden riittämättömyys ei saa kriisiyttää perheiden tilannetta eikä toisaalta sijaishuollon piiriin päätyminen saa olla este muiden sosiaali- ja terveystalveluiden saamiseen.

Vaikutuksia opetukseen ja opetushenkilökuntaan

Suljetussa kuntoutuspalvelussa tulee varmistaa lapsen oikeus oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Jokaisella lapsella on henkilökohtaisesta tilanteesta riippumatta samat oikeudet saada tukea ja ohjausta.

Lisätietoja:

Maija Vihervirta, kehittämisspällikkö (aluetoiminta)
Aino Hynninen, kehittämisspällikkö (palvelutoiminta)
etunimi.sukunimi@pelastakaalapset.fi